

ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง

อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด*

An Analytical Study of the Propagating Buddhism of the Northeastern

Dhammakathika Monk Training Center, Wat Bueng Phra Lan Chai,

Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province

พระประวิท โกสโล(ฝ่ายทะเลสาบ)¹, สงวน หล้าโพนทัน²

และพระครูวินัยธร ธรรมรัตน์ เขมธโร³

Phra Prawit Kosalo(Faithasang)¹, Sanguan Lapontan²

and Phrakruvinaithon Thammrat Khemadharo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : thaibubee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน 2)เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 3)เพื่อวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 12 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน พบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมทูตด้วยพระองค์เองในฐานะธรรมราชา ทรงมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย โดยการคำนึงถึงประโยชน์สุขอย่างยั่งยืนของผู้ฟังเป็นสำคัญ แม้ในสมัยหลังพุทธกาลถึงปัจจุบัน พระธรรมกถึกก็ยังปฏิบัติตามหลักการเป็นนักเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุกโดยการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน 2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก

* Received August 20, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted November 30, 2021

พบว่า เป็นงานที่ดำเนินตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก มีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามคตินิยม สภาพแวดล้อมทางสังคม ส่วนเนื้อหาหลักธรรมสามารถประยุกต์ใช้กับเทคนิควิธีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง 3. วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก พระธรรมกถึกมีการใช้เนื้อหาหลักธรรมหลายหมวด รวมทั้งข้อคิดคำคมในสถานการณ์ปัจจุบันมาใช้ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับเพศ วัย อาชีพ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่หลักธรรม

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระธรรมกถึก; ศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the propagating Buddhism in the Buddha's era and the present time, 2) to study the propagating Buddhism of the Northeastern Dhammakathika Monk Training center, Wat Bueng Phra Lan Chai, Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province and 3) to analyze the propagating Buddhism of the Northeastern Dhammakathika Monk Training Center, Wat Bueng Phra Lan Chai, Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province. This was a qualitative research by interviewing a sample of 12 persons and leads the data to analyze the contents.

The results of research found that : 1. The propagating Buddhism in the Buddha's era and the present time found that the Buddha himself was a Dharma ambassador as a Dharmaraja. He had various forms and methods of propagation by taking into account the sustainable benefits of the listeners. Even in the post-Buddhist times to the present, Dhammakathika monk still adheres to the principle of being an proactive doctrinal evangelist by applying Buddhist doctrines to keep up with current events. 2. The propagating Buddhism at the Dhammakathika Monk Training Center was found to be a work carried out in accordance with the rules, regulations and orders of the Dhammakathika Monk Training Center. There are various propagation methods, differs according to ideology, social environment. The content of the Dharma principles can be applied to modern techniques for the best benefit of listeners. 3. An analysis of the propagating Buddhism of the Dhammakathika Monk Training Center found that Dhammakathika monk uses many categories of dharma principles, including the idea of

quotes in the current situation to use, taking into account the suitability of gender, age, occupation, environment, economics, society and politics. Modern technology media are used to help in spreading the Dharma principles.

Keywords : Propagating Buddhism; Dhammakathika Monk; Northeastern Dhamma Kathika Monk Training Center

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากคือ พุทธบริษัท 4 จำพวก ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ท่านเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงฝากพระธรรมวินัยไว้กับพุทธบริษัท 4 ดังพระพุทธดำรัสว่า เมื่อตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัย ยังมีความเคารพยำเกรงในพระศาสดาในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ในกันและกันนี้แล เป็นเหตุปัจจัยให้สังฆธรรมตั้งอยู่ได้นาน การเผยแผ่ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ดังนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ จึงเสด็จไปแสดงธรรมโปรดพระปัญจวัคคีย์ ยสกุลบุตร และสหายอีก 54 คน ให้บรรลुพระอรหัตและทุกท่านได้รับการอุปสมบทแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา เมื่อมีพระสาวกที่เป็นพระอรหันต์ จำนวน 60 องค์แล้ว พระองค์ทรงเห็นสมควรจะส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา โดยส่งพระสาวก 60 รูป ออกไปเผยแผ่ด้วยพระดำรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประกาศพรหมจรรย์อันงามใน เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีในการสอนที่ยิ่งใหญ่ และทรงมีพระปรีชา สามารถในการถ่ายทอด พระองค์ทรงมีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย สีลาการสอน เทคนิคการสอน และกุศโลบายประกอบการสอนต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระบรมครู (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการมากมายหลายวิธี ทั้งวิธีการพูด วิธีการทำตัวอย่างให้ดู วิธีการเขียน แต่ไม่ว่าจะเผยแผ่ด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม นักเผยแผ่ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ หรืออุบาสกอุบาสิกา จะต้องยึดหลักการ คือโอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักการของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงวางหลักการในการอยู่ร่วมกันของสังคมสงฆ์และสังคมโลกเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขมี 3 ประการคือ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง เช่น การงดเว้น การลดละเลิก ทำบาปทั้งปวง ซึ่งได้แก่อกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งความชั่วมี 10 ประการเป็นความชั่วทั้งทางกายทางวาจาทางใจ 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประการเป็น

ต้น อันเป็นความดีทางกายทางวาจาทางใจ เช่น เห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว 3) การทำจิตให้ผ่องใส (ที.สี. (ไทย) 9/217/74) ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่อง ขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึง ความสงบ เช่นสงสัยในการทำความดีความชั่วว่ามีผลจริงหรือไม่

ในปัจจุบันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้กระจายตัวเองออกไปมากเป็นพิเศษ เพราะยุคสมัย ได้เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้น ทำให้ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระไทยได้กระจายออกไปในรูปแบบต่างๆ ทั้งมีการเทศน์ประจำ ภายในวัด นอก สถานที่ ทางวิทยุทางโทรทัศน์แม้การเที่ยวจาริกไปสั่งสอนประชาชน เรียกว่า ธรรม ทูตบ้าง ธรรมจาริก บ้าง (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ รุติญาโน), 2542) ฉะนั้น คุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนาไว้ว่า ต้องมี ความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิปัญญา สามารถใช้ ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อกับประชาชนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยใน การเผยแผ่ มี ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดีเป็นผู้ที่มีหลัก มนุษยสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางการศึกษาให้ สอดคล้องกับ ความต้องการของวัดและสังคม (พระมหาถนอด อดตจารี และพระปลัดอาพล สุธีโร, 2543 : 34) การเผยแผ่หลักการพระพุทธศาสนา คือการเผยแผ่ประกาศหลักคำสอน ชักจูงประชาชนให้มานับถือ น้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน หรือเพื่อหลุด พ้นจากทุกข์ทั้งปวง และเผยแผ่แสดง หลักการพระพุทธศาสนาชี้แจงให้นักบวชลัทธิอื่นได้ทราบ อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ก็มีหน้าที่ในเรื่องนี้ เช่นกัน (รังสี สุทนต์, 2544)

ส่วนวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิผลและเห็นผลในปัจจุบันนี้ มีวิธีการอย่างไร และ ยังมีหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง หลักธรรมที่สนับสนุน และการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กับพระ ธรรมกถึกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจ ศึกษาเรื่องการศึกษาคณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ไว้ทั้ง 3 ข้อ คือ เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอ เมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด และรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กับคุณสมบัติของพระธรรมกถึกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อ ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของพระธรรมกถึกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน สังคมไทย อันจะเป็นข้อมูล นำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งยังไม่มี การศึกษาวิเคราะห์สรุปไว้ เป็นงานวิจัยอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยมีความต้องการค้นคว้าและนำเสนอ

งานวิจัยในเรื่องนี้เพื่อพัฒนาพระธรรมกถึกที่เข้ามาฝึกอบรมให้เข้าใจหลักธรรมที่นำมาเทศนา เพื่อชี้แจงให้เห็นชัดในธรรมที่แสดงว่าสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง ควรแยกแยะอธิบายและแสดงธรรม ให้เหมาะกับสถานการณ์ ผู้ส่งสาร ต้องสร้างจูงใจ ด้วยหลักธรรมที่นำมาเทศนา ต้องไม่ใช่เรื่องยาก พระธรรมกถึกที่จะออกไปทำหน้าที่ เผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และทักษะในการเป็นผู้ส่งสารต้องแคลวกล้ำมีกำลังใจมีความมุ่งมั่นแข่งขันเทศนาต้องเข้าใจให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้น ในการนำไปปฏิบัติ หรือทำความดีเพื่อคนอื่นและสังคมสามารถอธิบายหลักธรรมชี้แนะให้ผู้ฟังเห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการประพฤติปฏิบัติดีและสามารถประยุกต์ หลักธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละเหตุการณ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน
- 2.2 เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน
- 3.2 ทำให้ทราบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ) อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3.3 ทำให้ทราบรูปแบบและสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับองค์ความรู้ใหม่(New normal) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ) อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ในยุคโลกาภิวัตน์ได้
- 3.4 สามารถสร้างแนวคิดและองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัยให้กับผู้ฟังธรรมได้ (Kobolization)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยทางเอกสาร(Documentary Research) และประสบการณ์ มีลำดับและขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

- 4.1 ผู้วิจัยเน้นศึกษารวบรวมข้อมูลในส่วนที่ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จากเอกสาร หนังสือพระธรรมกถึก รุ่นที่ 38

วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการทราบอีกทั้งยังได้ออกปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่พระพุทธศาสนากับคณะพระธรรมมถิก 20 จังหวัด ในเขตภาคอีสานในทุกๆ ปี

4.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทและรวบรวมแนวคิดจากการวิเคราะห์ตีความของนักปราชญ์ต่างๆ อีกทั้งยังประเมินผลในการเผยแผ่ธรรมะในแต่ละจังหวัดจากญาติธรรมผู้มารับฟังธรรมว่าได้ผลมากน้อยเช่นไร (ประเมินจากความเข้าใจของผู้ฟัง)

4.3 นำข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ขั้นตอนวิธีการและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท มาศึกษาและวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4.4 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท นำเสนอผลการวิจัยโดยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมมถิกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 รูป/คน

5.1 ผลการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน พบว่าหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เพื่อให้พุทธบริษัทได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้น มีผลอันประเสริฐและควรค่าแก่การปฏิบัติอย่างยิ่ง หลักธรรมอันหลากหลายดังกล่าวจะเผยแผ่ไปได้อย่างกว้างไกลก็โดยอาศัยพระธรรมมถิก ซึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า พระธรรมมถิก มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยสมัยแรกเริ่มนั้นพระพุทธองค์ทรงปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมมถิกในฐานะธรรมราชา ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์สาวกจำนวนมากขึ้นจึงทรงมอบหมายความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ ทรงกระจายอำนาจการเผยแผ่ ทรงใช้หลักในการบริหารงานบุคคลคือการยกย่องเชิดชูผู้ทำดีทำถูกต้อง ส่วนใครที่ทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ

ในสมัยพุทธกาล เพื่อเข้าถึงเป้าหมายหลักการและวิธีที่ใช้ประกาศพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ ทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยวิธีการเชิงรุก จากการศึกษาทฤษฎีและวิธีการประกาศพระศาสนาของพระองค์นั้น พบว่ากระทำโดยคณะสงฆ์เป็นหลัก มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานเป็นผู้นำทศธรรมพร้อมด้วยการสนับสนุนของเหล่าอุบาสกอุบาสิกา โดยมีองค์ประกอบของแนวทาง คือ เป้าหมาย เพื่อประกาศแบบแผนในการดำรงชีวิตที่ดั่งงามตามที่พระองค์ทรงค้นพบให้ชาวโลกได้รับรู้และ

นำไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข และเพื่อสันติภาพของมวลมนุษย์โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ในสมัยหลังพุทธกาล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยเฉพาะการส่งสมณทูตไปประกาศพระศาสนา 9 สาย มีการส่งพระโสณะและพระอุตตระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ สุวรรณภูมิ เป็นอาทิและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาคเสนเถระ ในสมัยของพระเจ้ามิลินท์ เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย ก็มีพระสงฆ์เถระผู้ทรงความรู้และศีลจารวัตร เป็นที่เคารพนับถือศรัทธาของประชาชน ได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาในฐานะพระธรรมกถึกเรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับได้รับอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ทุกยุคสมัย ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนผูกติดอยู่กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผ่านค่านิยม วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และกฎหมายของบ้านเมือง ต่อมาพระธรรมกถึกดังกล่าวได้รับการรับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมกถึก ให้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ที่ไม่ขัดต่อสมณวิสัยและพระธรรมวินัย ตลอดจนอภิ समाจารอื่นๆ ของพระสงฆ์ โดยดำเนินกิจกรรมตามโครงการพระธรรมกถึกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุกโดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกกว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง ประเด็นที่ ถือว่า มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้วิจัย ได้ตระหนักว่า เป็นกลยุทธ์ที่จะขาดเสียมิได้ นั่นคือ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เผยแผ่ทางสื่อสังคมออนไลน์อย่าง กว้างขวาง และมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ก็จะทำให้มีการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาสามารถมีอยู่ในทุกที่ ทุกเวลา ทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้ทางอินเทอร์เน็ต หรือการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือ นอกจากนี้ คณะสงฆ์สามารถถ่ายทอดสด การแสดงธรรม การประชุมองค์กรทางพระพุทธ ศาสนาไปทั่วโลก มีเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา แพร่กระจายมากยิ่งขึ้น มีองค์กรของคณะสงฆ์ ไทยดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตและมีระบบเครือข่าย ของคณะสงฆ์ไทย และจะกลายเป็นเครือข่าย สังคมพระพุทธศาสนาออนไลน์ ที่สามารถศึกษา ได้ทุกหนทุกแห่งและตลอดเวลา สอดคล้องกับพ ระธรรมคุณข้อหนึ่งว่า “อกาลโก” หมายถึง ไม่ประกอบด้วยกาลคือไม่ขึ้นอยู่กับกาล เวลาบรรลุได้ทันทีบรรลุเมื่อใดเห็นผลได้ทันทีเป็นจริงอยู่อย่างใดก็เป็นอย่างนั้น ไม่จำกัดด้วยกาล หากนำมาใช้ในการศึกษาก็จะกลายเป็นว่า มีการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาโดยไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลาอีกต่อไป ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบันให้มั่นคงเจริญรุ่งเรือง สืบไป

ในส่วนของการบริหารงานในศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด นั้นมีการจัดแบ่งสายงานในการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นพระธรรมกถึกฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบวางแผนงานทั่วไป และ

คอยควบคุมดูแลการดำเนินงานของฝ่ายจัดการศึกษา คอยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาอันอาจเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ส่วนที่ 2 เป็นพระธรรมกถึกฝ่ายการศึกษา เป็นผู้สนองงานของฝ่ายบริหาร ตามแผนงานที่ฝ่ายบริหารกำหนดรายงานผล อุปสรรคในการทำงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาให้ทางฝ่ายบริหารรับทราบเพื่อนำไปสู่ที่ประชุมพิจารณาหาทางจัดปัญหาเหล่านั้น เป็นไปด้วยความราบรื่นรวดเร็ว เรียบร้อย และประสบความสำเร็จเพื่อให้การจัดกิจกรรมการศึกษาและเผยแผ่ โดยการลงพื้นที่ทำงานเผยแผ่เชิงรับและเชิงรุก พัฒนาการเผยแผ่ให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้ฟังให้สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามทำนองครองธรรมนอกจากนั้น ยังต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีต่อศูนย์อบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) เข้าร่วมประชุมสัมมนา/อบรมตามโครงการของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) การเข้าร่วมพัฒนาประสิทธิภาพด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยเทคนิควิธีการสมัยใหม่ตามที่คณะสงฆ์หน่วยงานราชการ หรืองานพระธรรมกถึกจัดขึ้น การวางแผนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีกับพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมซึ่งพระธรรมกถึกฝ่ายการศึกษาดังกล่าวนั้น จะต้องผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) และแต่งตั้งโดยกองงานพระธรรมกถึกและปฏิบัติงานเผยแผ่ในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างไรก็ตามแม้งานเผยแผ่พระธรรมกถึกจะมีโครงสร้างบริหารงานที่ชัดเจน แต่ก็ยังเป็นโครงสร้างที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์อีกชั้นหนึ่งหมายความว่า พระธรรมกถึกนอกจากจะต้องรับผิดชอบต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อนโยบายทางการปกครองคณะสงฆ์ด้วย จึงมักพบว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมกถึกจะมีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการระดับใดระดับหนึ่งด้วย เช่น เป็นเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล เป็นเจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น

5.2 ผลการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้มีอยู่ 6 วิธีการ แต่ละวิธีการแตกต่างกันออกไป ตามคตินิยม ความเชื่อ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เช่น บางแห่งบางท้องถิ่นนั้นนิยมการแสดงธรรมแต่ใช้วิธีการเทศน์เดี่ยว เทศน์ 2 ธรรมาสน์ เทศน์ 3 ธรรมาสน์ เทศน์ อานิสงส์ เป็นต้น ซึ่งพอสรุปผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ 6 วิธีการ ดังนี้คือ 1)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการแสดงธรรมเทศนา 2)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม 3)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการบรรยายธรรมผ่านสื่อแพร่ภาพหรือสถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ 4)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ 5)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการพัฒนาชุมชน 6)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ โดยในแต่ละวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาใช้แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกใช้ และเทคนิควิธีการสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง

หน้าที่หลักของพระธรรมก็คือการถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เคารพในพระรัตนตรัย นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติ ปฏิบัติด้วยหลักประโยชน์ 3 อย่างคือ 1) ทัศนคติที่มีกตประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกกตประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์อย่างยิ่ง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น 3 ระดับ หรือจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นด้านๆ ท่านก็แบ่งไว้อีก บอกว่าประโยชน์มี 3 อย่าง หรืออรรถ 3 อย่าง 1) อัตตัตถะ หรือ ประโยชน์ตน 2) ปรัตถะ หรือ ประโยชน์ผู้อื่น 3) อุภยัตถะ หรือ ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็น วัตถุประสงค์หลักของการเผยแผ่หลักธรรมของพระธรรมกถึกในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ทั้งในวัดและสถานที่อื่นๆ การได้เข้าร่วมการอบรมในประเด็นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การใช้สื่อเทคโนโลยีนำหลักธรรมไปใช้ในการเผยแผ่ การสอนกรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์ ส่วนเนื้อหาหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่นั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัวซึ่งพระธรรมกถึกสามารถประยุกต์หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การเผยแผ่หลักธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์และทางสังคมออนไลน์

5.3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

5.3.1 ด้านเนื้อหาหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก โดยจัดตาม กลุ่มผู้ฟัง โดยกลุ่มพุทธศาสนิกชนทั่วไปเห็นหลักธรรมที่พระธรรมกถึกนำมาใช้แสดงบ่อยๆ ได้แก่ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักอิทธิบาท 4 หลักทัศนคติที่มีกตประโยชน์ 4 ในกลุ่มนักเรียนและเยาวชนเป็นเนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับหลักเพื่อความสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การเรียน เช่น จักร 4 อิทธิบาท 4 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครุธรรม 8 หลักทศทั้ง 6 หลักธรรมอันทำให้งามในกลุ่มของผู้นำชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหาหลักธรรมที่มุ่งให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจ ความอยู่อย่างสันติสุขยั่งยืน การพึ่งพาตนเอง เช่น คุณธรรมของโบราณณาจารย์ ทาน หลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หักธรรมสำหรับข้าราชการครู ในกลุ่มของข้าราชการครูมักเป็นหลักคุณธรรมสำหรับครูตามแนวพุทธศาสนา หลักธรรมที่ทำให้เป็นครูโดยสมบูรณ์ หลักอิทธิบาท 4 หลักโลกपालธรรม หลักธรรมอันทำให้งาม หลักพรหมวิหารธรรม 4 หลักอคติ 4 รวมทั้งหลักอุดมคติครู หลักวิญญานของครู หลักคุณธรรมทั่วไปของครู และหลักจริยธรรมของครู สำหรับกลุ่มพระสังฆาธิการและพระธรรมกถึกนั้น หลักธรรมที่พระธรรมกถึกนิยมนำมาเผยแผ่นั้นมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติตนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและการรักษาพระธรรมวินัยให้มั่นคง การปฏิบัติตนเพื่อหลุดพ้นจากกองกิเลส รวมทั้งหลักกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ เช่น จริยาพระสังฆาธิการ

กล่าวโดยสรุปแล้วนั้นหลักธรรมที่พระธรรมกถึกนำไปใช้ในการเผยแผ่นั้นจะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง เจริญรุ่งเรืองด้วยวิถีทางที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และจิตใจการร่วมกันสร้างสังคมหรืองานสาธารณะให้น่าอยู่ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

5.3.2 ด้านกิจกรรมที่พระธรรมกถึกใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่นั้นเป็นกิจกรรมที่พระธรรมกถึกต้องทำในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ ผู้นำทางพุทธศาสนาพิธี อันได้แก่กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำวัตร สวดมนต์ การรักษาศีล เจริญจิตภาวนา แผ่เมตตา กิจกรรมในวันสำคัญแห่งชาติ เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ พิธีจุดเทียนชัยถวายพระพร การสร้างสรรค์สังคมและสิ่งสาธารณะ กิจกรรมที่ใช้ประกอบในการเผยแผ่ธรรมทั่วไป เช่น การตอบปัญหาธรรม การจัดนิทรรศการทางด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร และกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น การจัดตั้งโครงการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น

5.3.3 ด้านสื่อที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อเฉพาะกิจนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนสื่อที่ไม่ปรากฏว่ามีใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เลย คือ สื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ อาจเป็นเพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินการเนื่องจากต้องใช้งบประมาณมาก และพระธรรมกถึกยังไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้สื่อประเภทนี้

5.3.4 ด้านการตีรับประโยชน์และคุณค่า จากการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นพุทธศาสนิกชนมีสภาพจิตใจที่ดีประณีตมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบ มุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร อดทนมากยิ่งขึ้นมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความเสียสละ มุ่งงานความเจริญแก่ตนเองและหมู่คณะ เมตตาปรารถนาดีต่อกันและกันไม่ประมาท มีสัจจะจิตใจเบิกบาน ไม่เศร้าหมอง

5.3.5 ด้านความคิด พบว่า สิ่งที่ทำให้สัมภาษณ์มองว่าได้รับประโยชน์ คือ การมีบุคลิกภาพดี สง่างาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงอันเป็นผลมาจากการมีจิตใจที่เบิกบาน นอนหลับและตื่นนอนเป็นสุข ไม่อุมทุกข์ เป็นที่เคารพนับถือและไว้วางใจ ได้รับการยอมรับจากสัง

5.3.6 ด้านสภาพสังคมโดยรวม พบว่าสภาพสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความสามัคคีมีความเป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในการทำงานและอยู่อาศัยร่วมกันของ

หมู่คณะ ลดความขัดแย้งในสังคม ระดับอาชญากรรมและสิ่งเสพติดลดลง ระดับปัญหาการหย่าร้างและปัญหาครอบครัวอื่นๆ ลดลง

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน พบว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปเพื่อเข้าถึงเป้าหมายและวิธีที่ใช้ในการประกาศพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยวิธีการเชิงรุก ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระองค์ส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระธรรมคำสอน โดยกำหนดให้แยกย้ายกันไปตามลำพัง มิให้ไปทางเดียวกันสองรูป พระองค์เสด็จจรูเวลาเสนาบดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติยา วโรดม (2558) ที่ได้ศึกษา พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล พบว่า การวางแผนของพระพุทธเจ้าจึงมิใช่เป็นการวางแผนแบบธรรมดาทั่วไป แต่เป็นระดับยุทธวิธีซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพในการเผยแผ่เชิงรุก พระองค์ทรงวางยุทธวิธีอย่างต่อเนื่องตลอดพระชนม์ชีพ ครอบคลุมทุกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยปัจจุบันมีพัฒนาการมาตามลำดับจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปากเรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบันโดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนให้ทันต่อเหตุการณ์ กลวิธีในการเผยแผ่จากการเทศน์มาสู่การบรรยายธรรมการปาฐกถาธรรม การสนทนาธรรม และการใช้สื่อดิจิทัลยุคสมัยใหม่ การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อมวลชน อาทิเช่นวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เทปบันทึกเสียง รวมทั้งการแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา และให้ทันสมัยเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เผยแผ่ทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง และมีกฎระเบียบที่ชัดเจนมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถมีอยู่ในทุกที่ ทุกเวลา ทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้ทางอินเทอร์เน็ต

6.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พบว่า พระธรรมกถึกมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื้อหาหลักธรรมที่นำมาใช้ในการเผยแผ่มีทั้งที่ซ้ำกันบ้าง แตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมในขณะทำการเผยแผ่ การทำให้ผู้ฟังได้ธรรมรสในการฟังและได้ประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนเนื้อหาหลักธรรมสามารถประยุกต์ใช้กับเทคนิควิธีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ เสริมศิลป์ (2540) ที่ได้ศึกษา วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาณ พบว่า ธรรมะที่ใช้สอนมากที่สุดได้แก่ อบายมุข 6 และความเพียรซึ่งจะปรากฏ

กับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพยอม กลฺยาโณ จะให้ความสำคัญในการกล่าวคำนำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้นท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่างนิทาน เรื่องจากประสบการณ์การเปรียบเทียบและอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระพยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและต้องละจากอบายมุขทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏเด่นชัด คือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง ต้องเสนอหลักธรรมที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้และต้องไม่มอบสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน

ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกต้องพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะความรู้ด้านพระธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะถือว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติที่โดดเด่นและสร้างความแตกต่างให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และที่สำคัญตัวชี้วัดที่แสดงความสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการที่ประชาชนสังคมให้ความสนใจในพระพุทธศาสนา และมีความสนใจต่อเนื่องก็ถือว่าพระธรรมกถึกได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างสมภาคภูมิในฐานะสาวกของพระพุทธเจ้า

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นด้วย เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าพระธรรมกถึกและการปฏิบัติงานของพระธรรมกถึก มีกรอบและแนวทางในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันมีความชัดเจน เช่น แผนการทำงานเป็นทีมนโยบายเผยแผ่เชิงรุก รวมทั้งนำแผนปฏิบัติการไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแผ่ในอนาคต อนึ่งนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่สนับสนุนให้คนไทยเดินทางไปแสวงบุญนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพื่อส่งเสริมศรัทธาและธรรมเนียมปฏิบัติดีงามของพุทธศาสนิกชน แบบเดียวกับที่ชาวมุสลิมมุ่งไปเมกกะสักครั้งหนึ่งในชีวิต อย่างไรก็ตามไม่ควรทิ้งเป้าหมายเดิมของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรมีการจัดประชุมสัมมนา และพัฒนาเทคนิคการเผยแผ่พุทธธรรมที่ทันสมัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระธรรมกถึกกับพระธรรมทูตด้วยกัน ทั้งระหว่างอำเภอ จังหวัด และภาค หรือสายงานพระธรรมกถึก

7.2.2 ควรมีการวิเคราะห์ประเมินผล ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นระยะๆ โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดตามกรอบการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ (1)ด้านวิชาการ เทียบได้กับเชิงคุณภาพเพื่อประเมินระดับของความรู้ความเข้าใจและผลของการนำหลักธรรมไปปฏิบัติของผู้รับการเผยแผ่ (2)ด้านกิจการ

เทียบได้กับเชิงปริมาณ โดยแยกระหว่างกลุ่มเป้าหมายคนท้องถิ่น กับกลุ่มเป้าหมายนอกท้องถิ่น (3)ด้านองค์กร เพื่อเป็นการพัฒนาพระธรรมกถึกและการบริหารกิจการพระธรรมกถึกให้มีความเข้มแข็งเป็นเอกภาพ เพื่อผลสัมฤทธิ์ในข้อ 1 และ 2

7.2.3 ควรมีกองทุนช่วยเหลือพระธรรมกถึกอย่างเป็นทางการและเพียงพอ กรณีพระธรรมกถึกเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ เพราะถือว่าท่านได้เสียสละตนไปทำงานแทนคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่พระธรรมกถึก

7.2.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมกถึกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกกับการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน

7.3.2 ควรมีการศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด หรือพื้นที่อื่นๆ

7.3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกกับองค์กรด้านการเผยแผ่โดยตรง หรือองค์กรที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแผ่

8. บรรณานุกรม

ภคิตยา วโรตม. (2558). **พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล.**

สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). **พุทธวิธีในการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.

พระมหาถนิต อตถจารี และพระปลัดอาพล สุธีโร. (2543). **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาโน). (2542). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รังสี สุทนต์. (2544). **การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ เสริมศิลป์. (2540). **วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาโณ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.